

Utredning angående en
förekomst av större vatten-
salamander på Kuseröd
1:2
vid Grebbestad,
Tanums kommun

Underlag för detaljplan för Kuseröd
1:2, 1:3 och Krossekärr S2

På uppdrag av
WSP Karlstad
2011-03-09

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3, 444 30 Stenungsund
johan.ahlen@naturcentrum.se
Tel. 0303-72 61 61

Text och foto: Johan Ahlén

Uppdragsgivare

WSP Samhällsbyggnad, Karlstad
Arkitekt: Bo Jonsson/Björn Johansson

Kartmaterial

Kartunderlag erhållet från WSP Samhällsbyggnad, Karlstad.

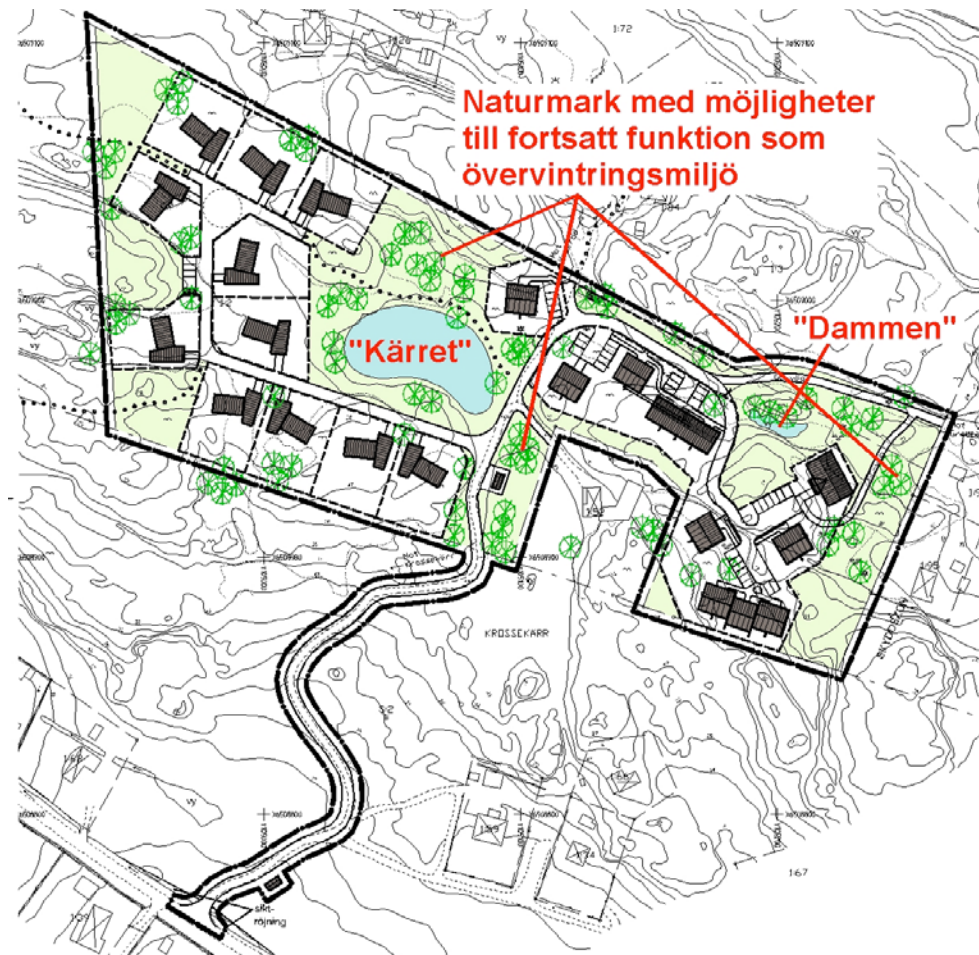
Innehåll

INNEHÅLL	3
BAKGRUND OCH UPPDRAG	4
EKOLOGI OCH HABITATKRAV	5
BEDÖMNING AV DEN AKTUELLA FÖREKOMSTEN	6
JURIDISK STATUS	7
MÖJLIGA EFFEKTER OCH KONSEKVENSER AV DETALJPLANEN	8
MÖJLIGA HÄNSYN OCH KOMPENSATIONSÅTGÄRDER	9
REFERENSER	10

Bakgrund och uppdrag

På uppdrag av Bo Jonsson, WSP i Karlstad genomförde Naturcentrum AB en översiktlig biotopkartering och naturvärdesbedömning inom utredningsområdet för detaljplan för Kuseröd 1:2, 1:3 och Krossekärr S2, Tanums kommun. Inventeringen genomfördes i maj 2009 och redovisades i en rapport (Ahlén och Bohman 2009). Under inventeringsarbetet hittade vi 4 lekande individer av större vattensalamander, *Triturus cristatus* i ett småvatten i östra delen av planområdet.

Med anledning av detta fynd får vi nu avge vår bedömning av hur större vattensalamander kan tänkas påverkas av den planerade byggnationen inom området. Vi lämnar också våra förslag på utformningar och kompensation för att säkerställa förekomsten av större vattensalamander.

Planområdet med de benämningar som används i denna rapport utskrivet i rött.

Ekologi och habitatkrav

Vi påträffade salamandrar i dammen i mitten av maj, vilket är i mitten eller slutet av lektiden för arten. Leken och den därpå följande äggläggningen sker i dammar från slutet av april till början av juni och ynglen växer sedan upp i samma vattenmiljö under sommaren och hösten för att, helst under regniga nätter, vandra upp till övervintringsplatser i skog eller blockmark. De vuxna hålls i vattnet ett tag efter lek och äggläggning och brukar gå upp någon gång under sommaren. Vandringsarna är alltså spridda i tiden under en lång period, och man kan oftast inte se massvandringar i stil med vanlig paddas.

Vintern tillbringas vanligen i något näraliggande skogsområde. Individer kan emellertid vandra, ofta flera hundra meter, men stundtals även över en kilometer (Malmgren 2005). Man anser att större vattensalamander gynnas eller kanske till och med är beroende för sin långsiktiga fortlevnad av att ha flera småvatten med lämpiga förutsättningar inom ett landskapsavsnitt. I och med vandringsarna mellan olika vatten är det också möjligt att en specifik damm är viktig inte bara för sin egen skull utan att den också håller andra förekomster ”under armarna”. Omvänt är det också möjligt att en damm inte är mer än tillfälligt utnyttjad av salamandrar när enstaka individer letar sig dit.

Större vattensalamandern behöver alltså tillgång till minst ett, gärna flera småvatten. Eftersom framför allt ungdjuren uppehåller sig nere i vattnet under en ganska lång period behöver småvattnet vara åtminstone i det närmaste permanent, till skillnad från grodor och paddor som ofta klarar sig med mark som översvämmas under våren–försommaren. Det behöver också finnas övervintringsområden i relativt nära anslutning till småvattnet. Dessa utgörs ofta av skog eller annan mark med håligheter eller sprickor, till exempel blockvallar.

Det är rimligt att anta att vattenkvaliteten bör vara åtminstone relativt god och med ett inte alltför lågt pH. Dock förekommer populationer i ganska sura skogstjärnar och myrgölar. Tankar om att större vattensalamandern skulle kunna fungera som signalart eller paraplyart, det vill säga signalera högre naturvärden i en vattenmiljö har framförts, men inte ännu bekräftats i studier.

Småvatten som nyttjas som lekvatten av större vattensalamander är nästan alltid fiskfria. Det brukar antas att detta är mer eller mindre ett krav för att en population ska vara långsiktigt livskraftig.

Dammen där större vattensalamander påträffades i maj 2009. Bilden är tagen mot sydost och i bakgrunden ses en av skogsdungarna som sannolikt utgör övervintringsområde.

Bedömning av den aktuella förekomsten

Förekomsten i dammen på Kuseröd 1:2 är bara observerad vid upptäckten i mitten av maj 2009 (enligt vår kännedom, samt efter kontroll av Artportalen november 2010). Besöket gjordes under dagtid, alltså inte under salamandrar-nas huvudsakliga aktivitetsperiod under dygnet (vilket är kvällen och förnatten). Det är alltså omöjligt att veta om detta rör sig om en stor eller liten förekomst och det är likaledes omöjligt att veta om förekomsten är någon sorts satellit till en annan, starkare, eller om den själv har satellitförekomster och utgör kärnan för populationen i området. Det faktum att vi dagtid ändå iakttog fyra individer kan man uppfatta som att det åtminstone inte bara rör sig om enstaka djur. Vi gör alltså bedömningen att det är rimligt att behandla förekomsten som en livskraftig population så länge inte motsatsen har bevisats.

Dammen har på norra och södra sidorna brant sluttande klippkanter. I öster och väster är marken lägre och det finns mer vegetation. Sannolikt rör sig djuren till och från dammen huvudsakligen via dessa, senare nämnda, sidor.

Öster och väster om dammen finns skogsdungar (trivial skogsmark) som har förutsättningar att kunna fungera som övervintringsområden. Det är rimligt att anta att åtminstone en relativt stor andel av populationen övervintrar i dessa skogsdungar.

Längre åt väster finns ett igenväxande fattigkärr med några gölar. Det är möjligt att salamandrar kan uppehålla sig i detta kärr, men sannolikt är det för igenväxt, med för lite kvarvarande öppet vatten för att det ska vara en lämplig

lekmiljö. Kring kärret, särskilt på den norra sidan, finns trivial skogsmark och blockmark som kan fungera som övervintringsområde.

Ytterligare lite längre åt väster, utanför planområdet, finns ännu en damm/hällkar. Denna damm har vissa förutsättningar att hysa salamandrar, men är vegetationsfattigare än dammen i öster och därmed sannolikt en inte lika bra lekmiljö.

Juridisk status

Större vattensalamander omfattas av artskyddsförordningens (2007:845) bestämmelser, där den anges med bokstaven N vilket har följande innebörd: ”Arten kräver noggrant skydd enligt habitatdirektivet. Arten finns upptagen i bilaga 4 till habitatdirektivet.” (Ur artskyddsförordningen, bilaga 1).

Ur artskyddsförordningen, 4§:

”I fråga om vilt levande djurarter, som i bilagan till artskyddsförordningen har markerats med N är följande åtgärder förbjudna:

- Avsiktligt fånga eller döda djur,
- Avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
- Avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen,
- Skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.”

Naturvårdsverket får föreskriva om undantag från förbuden. Ett undantag får föreskrivas endast under förutsättning att det inte finns någon annan lämplig lösning, att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde och att undantaget behövs.

Som nämns i artskyddsförordningen finns också större vattensalamander upptagen i bilaga 4 till EU:s habitatdirektiv. Eftersom artskyddsförordningens formuleringar är en direkt implementering av habitatdirektivets regler innebär detta i stort sett samma skydd för arten.

Större vattensalamandern är också fridlyst vilket förbjuder bland annat handel och förvaring. Detta har dock i sammanhanget liten betydelse.

Det bör också nämnas att större vattensalamander omfattas också av ett åtgärdsprogram (Malmgren 2005) och att förekomsten i Sverige av ArtDatabanken bedömts som livskraftig (LC), det vill säga ohotad. Inventeringsdata tyder dock på en ganska konstant, om än inte stor minskning sedan flera decennier tillbaka.

Kärret i den centrala delen av planområdet är idag igenväxt med endast små öppna vattenytor. En eventuell restaurering skulle kunna resultera i en lekmiljö för större vattensalamander och andra groddjur.

Möjliga effekter och konsekvenser av detaljplanen

Föreslagen detaljplan innebär att väg anläggs väster om dammen samt att ett hus byggs strax sydost och sydväst om den. Dammen lämnas i planen orörd. Skogsdungen närmast väster om dammen upptas i planen av hus och väg och försvinner därigenom nästan helt. Även skogsmarken öster om dammen och hållarna norr om berörs genom anläggandet av en GC-väg. Här blir dock större ytor lämnade utan exploatering. Området kring kärret föreslås som naturmark med damm och lekplats.

Dammen i sig kommer alltså inte att påverkas direkt och funktionen som lek-vatten bedöms därmed kunna kvarstå förutsatt att förhållandena runt omkring blir tillräckligt bra.

Mängden övervintringsområde kommer att minska. Detta innebär att områdets lämplighet för salamandrar kommer att minska. Vår bedömning är dock att det viktigaste är att det finns terräng med lämpliga förhållanden, det vill säga relativt orörd naturmark, och att totalarealen inte är lika viktig. Övervintringsområden kommer att kunna sparas norr och sydost om kärret i planområdets centrala delar samt i naturmarken i planområdets östra kant och strax utanför denna.

Förekomsten av vägar och hus hindrar sannolikt inte salamandrar från förflyttningar. Dock innebär trafik, eventuella huskatter m.m. att förflyttningarna blir farligare. Att det på två sidor om dammen endast är fråga om GC-väg minskar dock sannolikt riskerna jämfört med om den hade varit kringgärdad av bilvägar.

Vattnet i dammen kommer sannolikt dit genom ytavrinning från kringliggande mark. Om ytavrinningen leds bort kan vattenmängden i dammen därmed minska. Om man å andra sidan leder dagvatten till dammen för att säkra mängderna finns risken att föroreningar (till exempel från biltvätt på parkeringar och garageuppfarter) att vattenkvaliteten kan försämrats.

Planförslaget innebär alltså risker för förekomsten av större vattensalamander. Sannolikt är inte den exakta placeringen av husen och vägarna det kritiska utan snarare helt enkelt övergången från naturmark till exploaterad mark.

Möjliga hänsyn och kompensationsåtgärder

Ett självklart sätt att minska effekterna och riskerna för salamandrar är genom en anpassad detaljutformning av området kring dammen, de möjliga övervintringsområdena samt de möjliga vägarna mellan dessa. Dammen bör inte förses med ytterligare kanter, till exempel murar eller andra anordningar som hindrar eller försvårar för salamandrar att komma till eller från dammen. Även utformning av planteringar, terrasskanter och staket kan sannolikt anpassas för att underlätta för salamandrarans rörelser.

De naturmarksytorna (längs planområdets östra kant samt norr och sydost om kärret) som blir kvar bör hanteras så att de förblir lämpliga för salamandrar. En rimlig, ganska stor, andel av naturmarken bör alltså vara just naturmark, med träd, buskage och block och inte bli gräsmatta och hårdgjorda stigar och gångvägar.

Vattentillgången bör säkras genom att inte allt ytvatten leds bort från dammen utan att viss tillrinning tillåts ske även fortsatt. Däremot bör risk för förorening från hårdgjorda ytor minimeras. Dagvattenrening i dammen är sannolikt inte lämpligt.

Kärret i den centrala delen av planområdet kan grävas ur och i samråd med naturvårdssakkunnig utformas så att förutsättningar för salamandrar och andra groddjur att leka uppstår. Detta gäller även om kärret kommer att utnyttjas för dagvattenrening, men då finns naturligtvis risken att vattenkvaliteten blir för dålig. Trots denna risk bedömer vi detta som en lämplig kompensationsåtgärd. Om man låter dagvattnet infiltrera innan det når kärret kan sannolikt vattenkvaliteten bli tillräckligt bra.

Utsättning av fisk kräver tillstånd enligt 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Med hänsyn till att större vattensalamander förekommer i dammen bör sådant tillstånd inte kunna utfärdas. Ändå kvarstår en risk att till exempel guldfiskar eller karpar sätts ut av boende i husen kring dammarna. Information om att detta är olagligt och varför det är det bör på något sätt ges till de boende.

Genom utläggning av travar av stockar/träddelar i naturmarken kan man ytterligare förbättra övervintringsmöjligheterna för salamandrar.

Genomförs dessa hänsyns- och kompensationsåtgärder på ett bra sätt kan totaleffekten av exploateringen enligt planförslaget bli neutral eller möjligen till och med lite positiv för förekomsten av större vattensalamander i området.

Referenser

Ahlén, J. och Bohman P. 2009. Översiktlig biotopkartering och naturvärdesbedömning vid Ulmekärrssand, Grebbestad, Tanums kommun. Naturcentrum AB.

Malmgren, J. 2007. Åtgärdsprogram för bevarande av större vattensalamander och dess livsmiljöer. Naturvårdsverket. Rapport 5336.